

Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0)

بررسی رابطه دینداری و سبک زندگی در بین دانش آموزان دختر مقطع متوسطه شهر

شیروان

نوروز نیمروزی ناوخی (استادیار جامعه شناسی، دانشگاه گلستان، گرگان، ایران، نویسنده مسئول)

nimrooz58@gmail.com

مریم باقرزاده (کارشناس ارشد جامعه‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی قوچان، قوچان، ایران)

mbagherzade68@gmail.com

چکیده

هدف پژوهش حاضر بررسی رابطه بین میزان دینداری و سبک زندگی دختران دانش‌آموز مقطع متوسطه شهر شیروان است. فرض مسئله تحقیق این است که با توجه به تغییرات فرهنگی-اجتماعی در سطح کلان جامعه و به تبع آن تغییرات احتمالی در سطح میانه خانواده، به احتمال زیاد در سطح نگرش‌ها و باورهای افراد به‌ویژه نسل نوجوان و جوان جامعه نیز شاهد تغییرات قابل توجهی باشیم. روش تحقیق روش پیمایش و ابزار جمع‌آوری داده‌ها، پرسشنامه سبک زندگی (LSQ) و مقیاس سنجش دینداری گلاک و استارک است. جامعه آماری مورد بررسی همه دانش‌آموزان ۱۶ دبیرستان دخترانه شهر شیروان است. حجم نمونه مورد بررسی ۳۶۸ دانش‌آموز است که به‌صورت تصادفی ساده انتخاب شدند. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از معادلات ساختاری PLS استفاده شد. نتایج حاکی از ارتباط مستقیم و زیاد (با ضریب مسیر ۰,۸۰۴، مقدار احتمال T-Value ۳۷,۴۵۸ و میزان اثر ۰,۳۸۲) بین میزان دینداری با سبک زندگی دختران است. همچنین سطح سواد والدین رابطه مستقیمی با سبک زندگی سلامت محور آنان دارد (با ضریب مسیر ۰,۰۹۶، مقدار احتمال T-Value ۲,۲۸۸ و میزان اثر ۰,۱۱۰)، اما بین وضعیت

اقتصادی-اجتماعی دانش‌آموزان با سبک زندگی آنان ارتباط چندان قوی یافت نشد. به احتمال زیاد معنادار نشدن این ارتباط به دلیل واریانس پایین وضعیت اقتصادی-اجتماعی خانواده‌ها در شهری کوچک مانند شیروان است. یافته‌ها نیز پایین بودن چنین واریانس را تأیید کرده است.

کلیدواژه‌ها: سبک زندگی، دینداری، دانش‌آموزان، مقطع متوسطه، شیروان.

۱. مقدمه

تغییرات اجتماعی در جامعه متأخر ایران آن چنان سریع هستند که با اندک توجهی می‌توان تغییر در مهم‌ترین عناصر فرهنگی در مدت زمانی نه چندان طولانی را به روشنی دید. به باور روشه (۱۳۷۵)، تغییرات اجتماعی شدید نشان دهنده بریده شدن رابطه فرهنگی جامعه امروز با گذشته است. تغییر در عناصر فرهنگی از قبیل هنجارها، ارزش‌ها و حتی سلیق نشان می‌دهد که چگونه جوان ایرانی در طول نسل‌های اخیر دچار تحول شده است. بررسی این ویژگی‌های زندگی جدید جوانان و سبک زندگی آنان از این نظر دارای اهمیت است که می‌تواند تصویری واقع‌نگر از وضعیت موجود به دست دهد.

درحقیقت، تغییرات به وجود آمده از زمان مارکس تا دوره کنونی در سرمایه‌داری و عبور از مرحله تولید به مرحله مصرف و در کنار آن بهبود وضعیت نسبی طبقات متوسط و پایین در اروپا و آمریکا و رشد و گسترش طبقات متوسط، نوعی استقلال عمل فردی و آزادی انتخاب برای افراد ایجاد کردند و سبک‌های زندگی به‌عنوان پاسخ‌های کارکردی به نوگرایی پدید آمدند (چنی، ۱۳۸۲). براساس نظریه‌های بسیاری از جامعه‌شناسان از جمله وبر، زیمل، گیدنز، بوردیو و... امروزه تنها عامل اقتصادی، مثل آنچه مارکس می‌گفت، نمی‌تواند تعیین‌کننده شیوه زندگی افراد باشد و عوامل دیگر یا به تعبیر بوردیو سرمایه‌های دیگری چون سرمایه‌های فرهنگی، اجتماعی، مذهبی و نمادین نیز بر کنش و سبک زندگی انسان‌ها مؤثرند (استوری، ۱۳۸۶).

سبک زندگی هر فرد متأثر از نظام معنایی اوست و یکی از این نظام‌های معنایی، دین است. همه ادیان دارای نظام‌های معنایی، آموزه‌ها، نهادها و ساختارهایی هستند که پیروانشان را در ایجاد سبک‌های زندگی مبتنی بر آن‌ها توانمند می‌کنند. دین می‌تواند در ایجاد منش، سلیقه و زیباشناختی و در نتیجه سبک‌های زندگی نقش ایفا کند و جدا از سبک‌های زندگی دینی، در شکل‌گیری دیگر سبک‌های زندگی نیز دخیل است (مهدوی کنی، ۱۳۸۷، ۱۹۰).

اولین پژوهشگران سبک زندگی نیز ارزش‌ها را اصلی‌ترین منبع شکل‌گیری سبک زندگی می‌دانستند و تأکید داشتند که شناخت ساختار ارزش‌های فردی اصلی‌ترین وظیفه برای درک سبک زندگی افراد است. فرض مسئله مقاله حاضر این است که میزان پایبندی افراد به احکام و آموزه‌های دینی در اتخاذ نوعی از سبک زندگی تأثیرگذار است. در این تحقیق منظور از دینداری، صفتی است فردی، که در آن فرد بر الگوها و دستورات یک دین پایبند است، نگرش خاصی به هستی پیدا می‌کند و شخصیت و کنش‌هایش متمایز از دیگران می‌شود (شجاعی زند، ۱۳۸۶).

دین یکی از عناصر اساسی در جامعه ایرانی به شمار می‌رود و تا به امروز نیز عاملی پایدار در کنش و رفتار فردی و اجتماعی است؛ به عبارتی فضای اجتماعی مدنظر بورديو که بستر شکل‌گیری سرمایه‌هاست، در ایران فضایی دینی است که بر تشکیل سرمایه دینی افراد تأثیر می‌گذارد؛ هرچند ظهور مدرنیته و گسترش تدریجی آن در جوامع جهان سوم و از جمله کشور ما تأثیرات انکارناپذیری بر دین و ارزش‌های دینی گذاشته است. از نظر ترنر، دین و مدرنیته می‌توانند همزیستی داشته باشند، اما این بدان معنا نیست که دین در دنیای مدرن تغییر نمی‌کند؛ بلکه برعکس، مدرنیزاسیون تغییرات دینی مهمی به همراه می‌آورد. ترنر از مفهوم عادتواره بورديو برای تأثیر دین و تحولات دینی بر سبک زندگی استفاده می‌کند. از نظر وی، تمایلات افراد که در نظریه بورديو نشان‌دهنده ذائقه آن‌هاست، می‌تواند تمایلات دینی افراد را نیز توضیح دهد و اینکه چطور در اجرای وظایف دینی و مصرف کالاهای دینی (مانند غذای حلال) ذائقه خاصی پیدا می‌کنند (ترنر، ۱۳۸۷، ص. ۷).

از آنجاکه ایران یک جامعه‌ای دینی است، دین همچون یک سرمایه نقشی تأثیرگذار بر کنش و انتخاب سبک زندگی و نحوه مصرف فرهنگی و مادی افراد دارد، اما باید توجه داشت که قرارگرفتن در معرض مدرنیته و شاخصه‌های آن از جمله عقلانیت، فردگرایی، مصرف‌گرایی و ... همواره تغییراتی در تمام زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی و همچنین در فرهنگ و نگرش‌های دینی به دنبال خواهد داشت (ویلیامز، ۱۳۸۶، ص. ۲). این تغییرات در میان نوجوانان و جوانان به دلیل اینکه آنان بیشتر تحت تأثیر خانواده، دوستان و اجتماع هستند، مسئله‌سازتر است. نسل جوان، خاصه دختران به دلیل هماهنگ‌سازی ارزش‌های خود با جریان مدرنیته و تقابل با ارزش‌های سنتی در تلاش برای حل این تعارضات دست به بازتعریف ارزش‌های خود می‌زنند و از این رهگذر سبک زندگی افراد شکل می‌گیرد.

در این تحقیق، از یک سو دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه که در سنین نوجوانی قرار دارند، متأثر از محیط پیرامونی خانواده، دوستان، رسانه و ... هستند و در مواجهه با ارزش‌ها و هنجارهای متفاوت و گاهی متضاد این محیط‌ها در انتخاب سبک زندگی دچار سردرگمی و تعارض ارزشی خواهند شد. از سوی دیگر، دختران دانش‌آموز با مسائلی چون شکاف نسل‌ها، نحوه گذران اوقات فراغت، نحوه تعاملات اجتماعی، نحوه پوشش و آرایش، مصرف‌گرایی و نحوه انتخاب همسر در شکل‌گیری سبک زندگی شان روبه‌رو هستند؛ بر این اساس، بررسی ارتباط خصوصیات محیط خانواده (وضعیت دینداری، وضعیت اقتصادی اجتماعی، سواد والدین) با سبک زندگی فرزندان دختر ضرورت پیدا می‌کند؛ بنابراین سؤال آغازین پژوهش حاضر این است که چه رابطه‌ای بین وضعیت دینداری دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه و سبک زندگی آنان وجود دارد؟

۱. اهداف تحقیق

- شناسایی رابطه دینداری و سبک زندگی در بین دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه
- شناسایی رابطه متغیرهای وضعیت خانواده و سبک زندگی در بین دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه

- شناسایی رابطه بین ویژگی‌های فردی و سبک زندگی در بین دانش آموزان دختر مقطع متوسطه

۲. مبانی نظری تحقیق

۲.۱. پیشینه تحقیق: مروری سیستماتیک بر پژوهش‌های انجام شده

جدول ۱- تحقیقات پیشین

ردیف	نویسندگان	عنوان	نتایج
۱	حجازی و حیدرخانی (۱۳۹۳)	بررسی رابطه میزان دین‌داری و سبک زندگی جوانان	بین میزان دین‌داری و سبک زندگی (بعد هنجارهای مصرف و بعد روابط بین شخصی) رابطه وجود دارد. سبک زندگی پاسخگویان بر حسب تحصیلات و وضعیت تأهل آنان متفاوت است.
۲	خواجه نوری، ریاحی و مساوات (۱۳۹۱)	گرایش به حجاب و سبک‌های متفاوت زندگی مطالعه موردی: شهر شیراز	مؤلفه‌های سبک زندگی در آن شامل فعالیت‌های مذهبی، هویت مذهبی، تصور از بدن، مدیریت بدن، فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی، فعالیت‌های ورزشی، فعالیت‌های موسیقایی مدرن، سبک مشارکتی جدید و سبک‌های فراغتی جدید بوده است.
۳	کفاشی، پهلوان و عباس‌نژاد (۱۳۸۹)	بررسی تاثیر سبک زندگی بر هویت اجتماعی (مطالعه موردی جوانان ۱۵-۲۹ ساله شهر بابل)	مؤلفه‌های سبک زندگی شامل مصرف محصولات فرهنگی، فعالیت فراغتی، مدیریت بدن، الگوی تغذیه و الگوی خرید بوده است که در کنار ویژگی‌های فردی مانند سن، جنسیت و تحصیلات مورد توجه قرار گرفته است.
۴	میری (۱۳۹۰)	بررسی رابطه ابعاد دین‌داری و سبک زندگی جوانان	بین ابعاد اعتقادی، شرعی و اخلاقی، دین‌داری افراد نمونه و سبک زندگی آنان رابطه معناداری به دست آمد؛ اما بین هر یک از دو بعد مناسکی و تجربی افراد نمونه و سبک زندگی آنان رابطه معناداری وجود ندارد.
۵	حمیدی و فرجی (۱۳۸۶)	سبک زندگی و پوشش زنان در تهران	نُه تیپ اجتماعی در ارتباط با موضوع حجاب شناسایی و طبقه‌بندی شده‌اند: حجاب به‌مثابه تکلیف، نوعی ایدئولوژی، حجاب سنتی، حجاب زیبایی‌شناختی، بازاندیشی در موضوع

ردیف	نویسندگان	عنوان	نتایج
			حجاب معرفی سبک زندگی ویژه، مد اینترنتی پرهیز از هرگونه مدگرایی و مدل پوشش فمینیستی.
۶	بکت ^۱ (۱۹۹۲)	رابطه دین و رفتارهای غذایی	اغلب مصاحبه‌شوندگان در این تحقیق تصدیق کردند که میان آنچه مطابق باورها برای خود خوب می‌دانند و عادات غذایی واقعی ایشان هماهنگی وجود دارد.
	سوییتینگ و هونت (۲۰۱۴)	بررسی وضعیت اقتصادی اجتماعی بر سلامتی و سبک زندگی دانش آموزان	افرادی که مهارت‌های اجتماعی را در دبیرستان خوب فراگرفته‌اند در بزرگسالی دچار مشکلاتی در روابط اجتماعی خود می‌شوند و این وضعیت بر سلامتی و سرزندگی دانش‌آموزان و سبک زندگی آنان در آینده تأثیرگذار است.
۷	آرین (۱۹۹۹)	بررسی رابطه دینداری و روان‌درستی در بین ایرانیان مقیم کانادا	۱. باورهای دینی: توحید ایمان نبوت معاد، ۲- رفتارهای دینی اخلاق اسلامی نماز، روزه، خمس، دینداری استخراج‌شده دستورات زندگی از متون دینی شرکت در اجتماعات مذهبی تربیت دینی فرزندان، ۳- تعاملات الهی دعا و نیایش توکل توسل رضا نظارت خداوند. باین‌حال، این پژوهش از نظر روش‌شناختی اشکالاتی دارد؛ از جمله اینکه گروه مورد آزمون در مطالعه مقدماتی را فقط دانشجویان تشکیل می‌دادند؛ درحالی‌که آزمودنی‌های اجرای نهایی از اقشار مختلف جامعه بودند که هم دامنه سنی و هم سطح تحصیلات آنان با دانشجویان متفاوت بود.
۸	کاتزگرو ^۲	دین و سبک زندگی	در آلمان، اسرائیل و ایتالیا هر قدر که افراد دین‌دارترند، کمتر در فعالیت و مصرف فرهنگی متعالی مشارکت می‌کنند، اما در آمریکا و سوئد کاملاً برعکس است. وی مطالعه خود را در اسرائیل به صورت جدی‌تر تکرار می‌کند و نتیجه می‌گیرد که تفاوت کاملاً معناداری میان سبک زندگی افراد دین‌دار و افراد دارای گرایش‌های سکولاریستی وجود دارد

1. Backett

2. Katz-Gerro

همان‌طور که در تحقیقات ذکر شده در جدول ۱ مشاهده می‌شود، تحقیق درباره سبک زندگی و سبک دین‌داری و بررسی رابطه بین آن‌ها در داخل و خارج از کشور به ندرت انجام گرفته است؛ در حالی که این دو متغیر بر یکدیگر تأثیرگذار هستند. همچنین در تحقیقات خارجی، دین‌داری در مفهوم اسلامی آن سنجش نشده است. اغلب این پژوهش‌ها روی جامعه جوانان و میان‌سالان انجام شده است و تحقیق در یک جنسیت خاص (به‌ویژه دختران) کمتر انجام شده است؛ این در حالی است که دختران دانش‌آموز با مسائلی چون شکاف نسل‌ها، نحوه گذران اوقات فراغت، شکل تعاملات اجتماعی، نحوه پوشش و آرایش، مصرف‌گرایی، جهت‌دهی رفتارهای دینی و نحوه انتخاب همسر اصلی در شکل‌گیری سبک زندگی روبه‌رو هستند؛ بنابراین پژوهش‌های بیشتری در این زمینه می‌طلبد. علاوه بر این، در مطالعات پیشین، تأثیرات خانواده از جمله سطح سواد والدین و وضعیت اقتصادی و اجتماعی خانواده‌ها بر سبک زندگی نوجوانان کمتر بررسی شده است.

۲.۲. چارچوب نظری تحقیق

شیوه زندگی یا سبک زیستن منعکس‌کننده گرایش‌ها و ارزش‌های یک فرد یا گروه است؛ عادات، نگرش‌ها، سلیقه‌ها، معیارهای اخلاقی، سطح اقتصادی و... که با هم، طرز زندگی کردن فرد یا گروهی را می‌سازد (لغتنامه رندم هاوس، به نقل از مهدوی کنی، ۱۳۸۶، ص. ۲۰۴). مک‌کی سبک زندگی را الگویی برآمده از ارزش‌ها و باورهای مشترک یک گروه یا جامعه می‌داند که به صورت رفتارهای مشترک ظاهر می‌شود؛ اصطلاحی که در موارد متعدد با پاره‌فرهنگ مترادف است (مک‌کی، ۱۹۶۹؛ مهدوی کنی، ۱۳۸۶، ص. ۲۰۷).

در برخی رهیافت‌های جامعه‌شناسانه متأخر تلاش شده است میان مصرف فرهنگی، سبک زندگی و طبقه و پایگاه اجتماعی افراد ارتباط برقرار شود. تقسیم‌بندی چنین رهیافت‌هایی توسط تاملینسون^۱ و مک‌میکین^۲ (۲۰۰۰) و سینتاس^۳ و آوارس^۱ (۲۰۰۲)، صورت گرفته

1. Tamlinson
2. Mc Meechin
3. Sintas

است. این رهیافت‌ها در پژوهش‌های نام‌برده به سه دسته تقسیم شده‌اند: رهیافت‌های هم‌سیاقی^۲، رهیافت تفردی^۳ و رهیافت همه‌چیزخوار- تک‌خوار^۴.

نقطه مشترک تمام این رهیافت‌ها، تبیین مفهوم سبک زندگی و مصرف فرهنگی از طریق ارتباطی است که این مفهوم با قشربندی اجتماعی یا به بیان دیگر موقعیت‌های پایگاهی و طبقاتی افراد در جامعه دارد. در رهیافت هم‌سیاقی این دیدگاه وجود دارد که سبک زندگی و مصرف فرهنگی به طور کامل از طریق متغیر طبقه و پایگاه تبیین می‌شود؛ به بیان دیگر افراد متعلق به قشرهای بالای اجتماعی، در نوع مصرف فرهنگی خود با افراد متعلق به قشرهای پایین جامعه متفاوت‌اند. این رهیافت، بیشتر بر مبنای دیدگاه‌های پیروردیو در باب مصرف فرهنگی شکل گرفته است. بوردیو در کتاب مشهورش با عنوان تمایز (۱۹۸۴)، با استفاده‌ای که از تمایز مفهومی و بر میان طبقه و پایگاه کرده است، پایه‌های این مبحث نظری را بنیان نهاده است.

در رهیافت تفردی، بیشتر ردپای دیدگاه‌ها و نظریه‌های آنتونی گیدنز^۵ جامعه‌شناس معاصر بریتانیایی دیده می‌شود. در این رهیافت، مصرف فرهنگی به طور کامل بر اساس موقعیت طبقاتی و پایگاهی فرد مصرف‌کننده در جامعه تبیین نمی‌شود. در این رهیافت نوع مصرف فرهنگی و سبک زندگی در جوامع توسعه‌یافته امروزی با نوع مصرف فرهنگی و سبک زندگی در جوامع توسعه‌نیافته متفاوت است. در جوامع توسعه‌یافته کنونی، هر فرد براساس اصطلاح کلیدی «خودشکوفایی فردی»^۶ دست به مصرف می‌زند و سبک زندگی خود را بر می‌سازد (گیدنز، ۱۹۹۱: ۳۶).

-
1. Alvarez
 2. Homology
 3. Individualisation
 4. Omnivore - Univore
 5. Giddenz
 6. Self - Realization

خودشکوفایی فردی یا فردیت فزاینده مصرف‌کننده در جامعه توسعه‌یافته امروزی، مهم‌ترین عامل در تبیین شکل سبک زندگی بر اساس چیزی غیر از عامل موقعیت طبقاتی و پایگاهی افراد در جامعه است؛ این در حالی است که براساس این رهیافت، سبک زندگی در جوامع توسعه‌نیافته، هنوز براساس موقعیت طبقاتی و پایگاهی آن‌ها تبیین می‌شود. در اینجا فرد و سبک زندگی او دارای نوعی «آزادی»^۱ در انتخاب است و اسیر «عادت واره» خود نیست (فدرستون، ۱۹۸۷، ص. ۶۱).

با توجه به دسته‌بندی اگنیو و پترسون برای سبک زندگی می‌توان شاخص‌های مختلفی در نظر گرفته شود که شامل این موارد است:

۱. سبک‌های فراغتی منفعلانه یا غیراجتماعی (گوش دادن به رادیو داخلی، تماشای تلویزیون داخلی، رفتن به سینما، پاساژ گردی و پرسه زنی بی‌هدف در خیابان‌ها)؛
۲. سبک‌های فراغتی فعالانه یا اجتماعی (دیدوبازدید از دوستان، شرکت در مهمانی‌های دوستانه)؛
۳. سبک‌های مذهبی (رفتن به مسجد و سایر فعالیت‌های مذهبی)؛
۴. سبک‌های مدیریت بدن؛

۵. استفاده از فناوری‌های نوین اطلاعاتی و ارتباطاتی (اگنیو و پترسون، ۱۹۸۷، ص. ۳۳۲).
 بورديو روش نهادی شدن فلسفه دیالکتیکی‌اش را از رهگذر مفهوم عادت‌واره میسر می‌داند که همان نظام‌های گرایش‌ی با دوام و قابل انتقال و بستر شکل‌گیری سلیق متفاوت‌اند. در واقع، مفهوم عادت واره بورديو می‌تواند مصداق روح دینی در جامعه ایرانی باشد که به نوعی در ذهن افراد جامعه درونی شده است و قابل انتقال نیز است؛ اما مفهوم بسیار اساسی در آرای بورديو که ما را در مطالعه رابطه دین‌داری و سبک‌های زندگی هدایت می‌کند، مفهوم سرمایه است. وی سرمایه را تنها سرمایه اقتصادی نمی‌داند و قائل به انواع سرمایه‌های اجتماعی، فرهنگی، نمادین و اقتصادی و... است؛ از این رو، منشأ تمایز میان

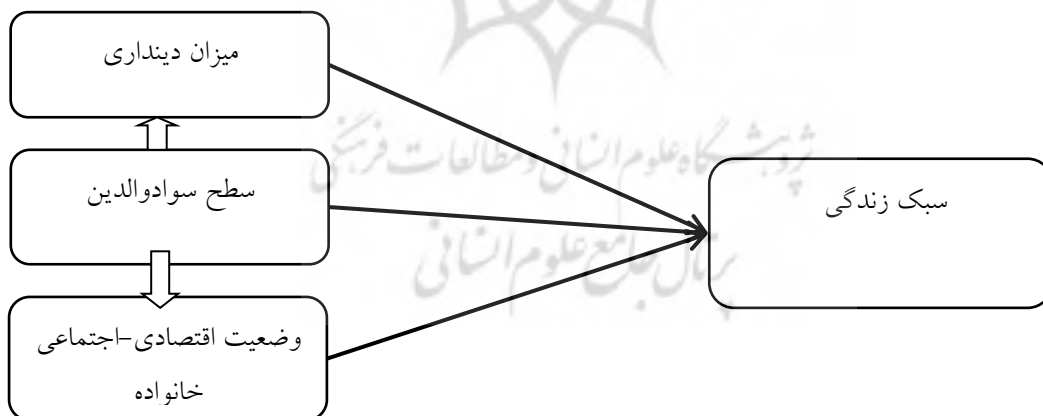
افراد را در ترکیب انواع سرمایه و حجم آنها تلقی می‌کند. «عاملان اجتماعی در بعد اول بر اساس میزان کلی سرمایه‌های مختلفی که دارا هستند و در بعد دوم بر اساس ساختار سرمایه‌هایشان، یعنی بر اساس وزن نسبی هر یک از انواع مختلف سرمایه، که به صورت جداگانه دارا هستند، توزیع می‌شوند» (بورديو، ۱۳۸۱، ص. ۳۴).

۳.۲. فرضیه‌های تحقیق

- بین میزان دینداری دختران مقاطع متوسطه و سبک زندگی آنان رابطه وجود دارد.
- بین سطح سواد والدین و سبک زندگی دختران آنان رابطه وجود دارد.
- بین وضعیت اقتصادی-اجتماعی خانواده و سبک زندگی دختران رابطه وجود دارد.

۴.۲. مدل نظری

در بررسی رابطه بین متغیرها با تاسی از نظریه‌های ویلیامز (۱۳۸۶)، گیدنز (۱۹۹۱)، اگنیو و پترسون (۱۹۸۷) و نتایج مطالعات تجربی انجام شده، مدل مفهومی زیر برای آزمون فرضیه‌ها و نشان دادن رابطه میان متغیرها ترسیم شده است:

شکل ۱- مدل نظری تحقیق

در مدل بالا سطح سواد والدین می‌تواند به صورت مستقیم و غیرمستقیم (به واسطه متغیرهای میزان دینداری و وضعیت اقتصادی و اجتماعی خانواده) بر متغیر سبک زندگی اثرگذار باشد.

برای پرهیز از به هم ریختگی مدل، شاخص‌های سازه‌های تحقیق به صورت زیر است:

- میزان دینداری: ابعاد اعتقادی، عاطفی، پیامدی و مناسکی.
- وضعیت اقتصادی-اجتماعی خانواده: سطح درآمد خانواده، شغل والدین، محل سکونت و خودارزیابی طبقه‌ای.
- سبک زندگی: سلامت جسمانی، ورزش و تندرستی، سلامت اجتماعی، معنوی، روان‌شناختی، پیشگیری از بیماریها و حوادث، سلامت محیطی.

۳. روش تحقیق

تحقیق حاضر به لحاظ هدف، کاربردی و به لحاظ روش انجام تحقیق، توصیفی از نوع همبستگی است؛ زیرا علاوه بر توصیف وضع موجود، به آزمون فرضیه‌ها برحسب روابط مبتنی بر روابط احتمالی موجود بین متغیرها می‌پردازد و به دنبال تعیین رابطه متغیرها از طریق آماره‌های استنباطی است. جامعه آماری همه دانش‌آموزان دختر ۱۶ دبیرستان شهرستان شیروان در نیم‌سال اول سال تحصیلی ۱۳۹۶-۱۳۹۵ است که تعداد آن‌ها ۵۲۷۴ نفر است. حجم نمونه ۳۶۸ نفر است. از آنجاکه وضعیت اقتصادی-اجتماعی خانواده‌ها (متغیر احتمالی اثرگذار بر متغیرهای اصلی تحقیق) در شهری کوچک مانند شیروان واریانس پایینی دارد و در واقع در بین طبقات تشکیل‌دهنده جامعه آماری همگنی وجود دارد و احتمال ناهمگنی در درون طبقات وجود دارد، روش نمونه‌گیری تصادفی ساده به کار گرفته شد؛ بر این اساس، تعداد چندین دبیرستان به صورت تصادفی در سطح شهر شیروان انتخاب شد و در مدارس انتخاب‌شده، تعدادی دانش‌آموز به صورت تصادفی براساس فهرست اسامی انتخاب شدند و با آن‌ها مصاحبه شد.

۳.۱. ابزار گردآوری داده‌ها

جمع‌آوری داده‌ها با استفاده از پرسشنامه سبک زندگی (LSQ)، پرسشنامه میزان دینداری گلاک و استارک، پرسشنامه وضعیت اجتماعی-اقتصادی (SES) قدرت نما، پرسشنامه سطح سواد انجام شده است.

پرسشنامه سبک زندگی (LSQ): این پرسشنامه دارای ۶۸ سؤال است و هدف آن ارزیابی ابعاد مختلف سبک‌های زندگی (سلامت جسمانی، ورزش و تندرستی، کنترل وزن و تغذیه، پیشگیری از بیماری‌ها، سلامت روان شناختی، سلامت معنوی، سلامت اجتماعی، اجتناب از داروها و مواد مخدر، پیشگیری از حوادث و سلامت محیطی) است.

پرسشنامه سنجش دینداری گلاک و استارک: این پرسشنامه توسط گلاک و استارک برای سنجیدن نگرش‌ها و باورهای دینی و دینداری ساخته شده است (گلاک و استارک، ۱۹۶۵).

پرسشنامه حاضر یک سنجه پنج بعدی است که شامل ابعاد پنجگانه اعتقادی، عاطفی، پیامدی، مناسکی و فکری به سنجش دینداری می‌پردازد.

– بعد اعتقادی یا باورهای دینی عبارت است از باورهایی که انتظار می‌رود پیروان آن دین به آن‌ها اعتقاد داشته باشند.

– بعد مناسکی یا اعمال دینی شامل اعمال دینی مشخصی همچون عبادت، نماز، شرکت در آئینهای دینی خاص، روزه گرفتن و... است که انتظار می‌رود پیروان هر دین آن‌ها را به جا آورند.

– بعد تجربی یا عواطف دینی ناظر بر عواطف، تصورات و احساسات مربوط به داشتن رابطه با جوهری ربوبی همچون خدا یا واقعیتی غایی یا اقتداری متعالی است.

– بعد فکری دین یا دانش دینی مشتمل بر اطلاعات و دانسته‌های مبنایی در مورد معتقدات هر دین است که پیروان باید آن‌ها را بدانند.

– بعد پیامدی یا آثار دینی ناظر به اثرات باورها، اعمال، تجارب و دانش دینی بر زندگی روزمره پیروان است (گلاک و استارک، ۱۹۶۵، به نقل از سراج‌زاده، ۱۳۷۴).

پرسشنامه استفاده شده در این پژوهش چهار بعد از ابعاد فوق را به کار برده است و بعد فکری دین به دلیل وسعت تبلیغات در ایران حذف شده است. پرسشنامه حاضر دارای ۲۶ گویه است که در چهار بعد اعتقادی (با ۷ گویه: سؤالات ۱-۷)، عاطفی (با ۶ گویه: ۸-۱۳)، پیامدی (با ۶ گویه: سؤالات ۱۴-۱۹) و مناسکی (با ۷ گویه: ۲۰-۲۶) برای سنجش میزان دینداری به کار می‌رود.

برای سنجش وضعیت اجتماعی-اقتصادی عموماً از پرسشنامه وضعیت اجتماعی-اقتصادی قدرت‌نما (۱۳۹۲) که دارای ۴ مؤلفه میزان درآمد، خود ارزیابی طبقه‌ای، تحصیلات و وضعیت مسکن است، استفاده شده است. مقیاس اندازه‌گیری سؤال‌ها در این پرسشنامه پنج گزینه‌ای و روش امتیازگذاری با استفاده از طیف لیکرت، به ترتیب خیلی پایین=۱ تا خیلی بالا=۵ است.

۲.۳. روایی و پایایی ابزار

برای آزمون روایی پرسشنامه سنجش دینداری گلاک و استارک برای استاندارد کردن در کشورهای مختلف اروپا، آمریکا، آفریقا و آسیا روی پیروان ادیان مسیحیت، یهودیت و اسلام اجرا شده است (به نقل از محمدرضا طالبان، ۱۳۷۷) و با دین اسلام هم انطباق یافته است (سراجزاده، ۱۳۷۴). ضمن اینکه در این تحقیق نیز برای تأمین روایی صوری از روش توافق داوران (استادان رشته‌های جامعه‌شناسی و معارف دانشگاه آزاد اسلامی واحد شیروان و قوچان) استفاده شده است. در یک مدل PLS، پایایی هر یک از نشانگرهای^۱ متغیرها (سازه‌ها)، سازگاری درونی (پایایی سازه) و همچنین روایی همگرا و روایی افتراقی تجزیه و تحلیل خواهد شد.

۳.۳. پایایی سازه (سازگاری درونی)

پایایی سازه این امکان را فراهم می‌کند که سازگاری درونی شاخص‌هایی که یک مفهوم را می‌سنجد، بررسی شود؛ به عبارت دیگر پایایی سازه نشان می‌دهد که متغیرهای مشاهده‌شده (نشانه‌ها) با چه دقتی متغیر را می‌سنجند. برای اندازه‌گیری این پایایی، شاخص پایایی ترکیبی در مدل PLS ارائه می‌شود و طبق آن باید بزرگتر از ۰,۷ باشد. در جدول ۲ آلفای کرونباخ که نشان‌دهنده پایایی و نیز پایایی ترکیبی هریک از متغیرهای پژوهش است، با نرم افزار Smart PLS محاسبه و ارائه شده است.

جدول ۲- آلفای کرونباخ و پایایی سازه متغیرهای پژوهش

متغیرها	سبک زندگی	میزان دینداری	سطح سواد والدین	وضعیت اقتصادی اجتماعی
آلفای کرونباخ	۰,۹۰۹	۰,۹۲۳	۰,۷۰۰	۰,۷۳۳
پایایی ترکیبی	۰,۹۲۵	۰,۹۴۶	۰,۸۶۵	۰,۸۲۵

همان‌طور که در جدول ۲ ملاحظه می‌شود، آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی تمامی متغیرها بیشتر از ۰,۷ است که قابل قبول است.

۳.۴. روایی همگرا^۱

علاوه بر موارد ذکر شده، از بارهای عامل ارائه شده در جدول ۳ برای بررسی همگرایی ابزار تحقیق استفاده می‌شود. یک ابزار اندازه‌گیری دارای روایی همگراست؛ به شرطی که نمرات حاصل از دو یا چند ابزار در مورد یک مفهوم همبستگی زیادی داشته باشند. برای اثبات اینکه ابزار تحقیق از روایی همگرا برخوردار است، لازم است معیار میانگین واریانس استخراج شده^۱ (AVE) انجام شود. این شاخص برای بررسی واگرا توسط فورنل و لارکر (۱۹۸۱) پیشنهاد شد که حداقل مقدار برای پذیرفته شدن ۰,۵ در نظر گرفته شده است.

1. Convergent Validity

جدول ۳- روایی همگرایی سازه‌ها (متغیرهای) تحقیق

وضعیت اقتصادی اجتماعی	سطح سواد والدین	میزان دینداری	سبک زندگی	روایی همگرا متغیر
۰,۸۱۳	۰,۷۰۷	۰,۷۶۲	۰,۵۸۰	AVE

جدول ۳ نشان می‌دهد که تمامی متغیرها میانگین واریانس استخراج شده آن بیشتر از ۰,۵ است؛ بدین معنا که هریک از متغیرهای پنهان مورد نظر حداقل ۵۰٪ واریانس مشاهده پذیرهای خود را تبیین می‌کند و هریک از متغیرهای پژوهش از روایی همگرایی لازم برخوردارند.

۳.۵. روایی افتراقی

برای ارزیابی اعتبار افتراقی باید بررسی شود که آیا میزان واریانس استخراج شده AVE برای یک سازه بیشتر از توان دوم همبستگی بین سازه و سازه‌های دیگر مدل است یا خیر. این بررسی نشان می‌دهد که آیا یک سازه از سازه‌های دیگر مدل متفاوت است یا خیر. برای عملی تر شدن رویه محاسبه اعتبار افتراقی، می‌توان به صورت معکوس عمل کرد و ریشه دوم AVE را محاسبه کرد. این مقدار باید از مقدار همبستگی سایر سازه‌ها بیشتر شود. مقادیر قطر اصلی در جدول نشان‌دهنده ریشه دوم AVE و سایر مقادیر نشان‌دهنده همبستگی بین سازه است (فورنل و لاکر، ۱۹۸۱).

جدول ۴- بررسی روایی افتراقی پژوهش

وضعیت اقتصادی اجتماعی	سطح سواد والدین	میزان دینداری	سبک زندگی	متغیر متغیر
			۰,۷۶۱	سبک زندگی
		۰,۸۷۳	۰,۷۱۸	میزان دین‌داری
	۰,۸۴۱	۰,۰۶۹	-۰,۰۴۲	سطح سواد والدین

1. Average Variance Extracted

وضعیت اقتصادی اجتماعی	سطح سواد والدین	میزان دینداری	سبک زندگی	متغیر / متغیر
۰,۹۰۲	۰,۱۹۵	-۰,۰۵۶	-۰,۰۷۱	وضعیت اقتصادی- اجتماعی

با توجه به جدول ۴ ملاحظه می شود، تمامی سازه‌ها با شرایط مدنظر مطابقت دارند و بنابراین می توان بیان کرد که سازه‌ها از اعتبار افتراقی برخوردارند.

۴. یافته‌ها

۴.۱. یافته‌های توصیفی

یافته‌ها نشان می‌دهد ۳۳٪ دانش آموزان در پایه دهم (دوم دبیرستان)، ۳۶٪ آنان در پایه سوم دبیرستان و ۳۱٪ از دانش آموزان در پایه چهارم (پیش‌دانشگاهی) مشغول به تحصیلی هستند. از این میان، ۵٪ دانش آموزان در دبیرستان شاهد، ۴٪ در دبیرستان سما (وابسته به دانشگاه آزاد)، ۱۹٪ در دبیرستان‌های نمونه دولتی و ۷۲٪ در دبیرستان‌های دولتی مشغول به تحصیل هستند.

ارزیابی وضعیت اقتصادی-اجتماعی خانواده‌ها نشان می‌دهد که ۶۸٪ پاسخگویان این وضعیت را در حد متوسط، ۲۴٪ در حد بالا و خیلی بالا و ۸٪ در حد پایین و خیلی پایین ارزیابی کردند. میانگین این ارزیابی در حد متوسط (نمره ۲,۹ در بازه ۱ تا ۵) و واریانس آن در حد کم (۰,۱۱) به دست آمده است.

بررسی مجموع میانگین‌های به دست آمده از ابعاد متغیر دینداری (اعتقادی، مناسکی، عاطفی و پیامدی) بیانگر نمره دینداری در حد زیاد (نمره ۴ در بازه ۱ تا ۵) است که بعد اعتقادی در مقایسه با سایر ابعاد میانگین بیشتری داشته است.

جدول ۵- میانگین‌های ابعاد دینداری

ردیف	ابعاد دینداری	میانگین
۱	اعتقادی	۴/۱
۲	عاطفی	۴
۳	پیامدی	۴
۴	مناسکی	۳/۹
----	میانگین کل	۴

همچنین مجموع میانگین‌های حاصل شده از ابعاد مختلف متغیر سبک زندگی (سلامت جسمانی، سلامت معنوی، سلامت اجتماعی و...) نشان‌دهنده میانگین نمره در حد زیاد (نمره ۳،۹ در بازه ۵ تا ۵) است.

جدول ۶- میانگین‌های ابعاد سبک زندگی

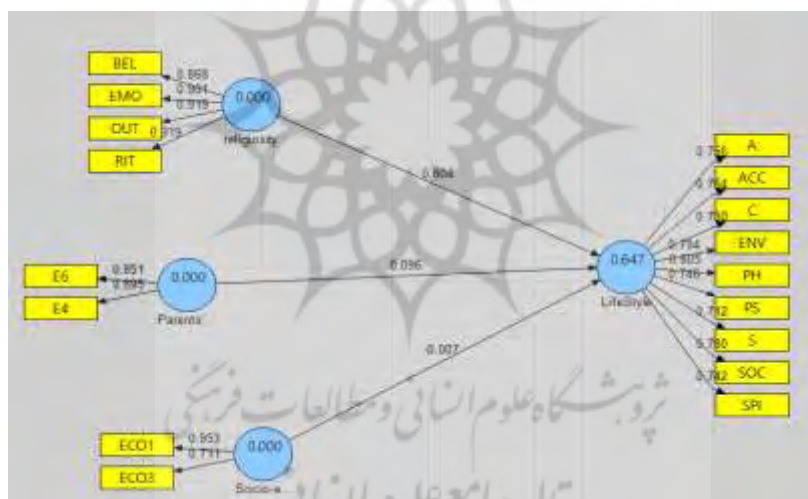
ردیف	ابعاد سبک زندگی	میانگین
۱	سلامت جسمانی	۳/۸
۲	ورزش و تندرستی	۳/۹
۳	کنترل وزن و تغذیه	۴/۱
۴	پیشگیری از بیماری‌ها	۴/۱
۵	سلامت روان‌شناختی	۳/۹
۶	سلامت معنوی	۴
۷	سلامت اجتماعی	۳/۹
۸	پیشگیری از حوادث	۳/۹
----	میانگین کل	۳/۹

۲.۴. یافته‌های استنباطی

یک مدل ساختاری که از روش PLS استفاده کرده است، باید در دو مرحله تحلیل شود. ابتدا مدل اندازه‌گیری و سپس مدل ساختاری (سانچز و لیگرو، ۲۰۱۰). منظور از مدل

اندازه‌گیری، بررسی وزن‌ها و بارهای عاملی متغیرها و منظور از مدل ساختاری، بررسی ضرایب مسیر بین متغیرهاست. در واقع، PLS آمیخته‌ای از نمودار مسیر و تحلیل عاملی تأییدی است (هومن، ۱۳۹۱).

در این تحقیق مدل اندازه‌گیری بیانگر وزن شاخص‌های هر یک از سازه‌های تحقیق است که بارهای عاملی آن‌ها نمایش داده شده است؛ به‌عنوان مثال، سازه دینداری از طریق شاخصه‌های اعتقادی، عاطفی، پیامدی و مناسکی سنجش می‌شود و در مدل ساختاری روابط پنهان بین سازه‌های تحقیق که در قالب فرضیات بیان شده، از طریق معادله ساختاری آزمون می‌شود.

شکل ۲- مدل مفهومی برازش شده در حالت تخمین استاندارد

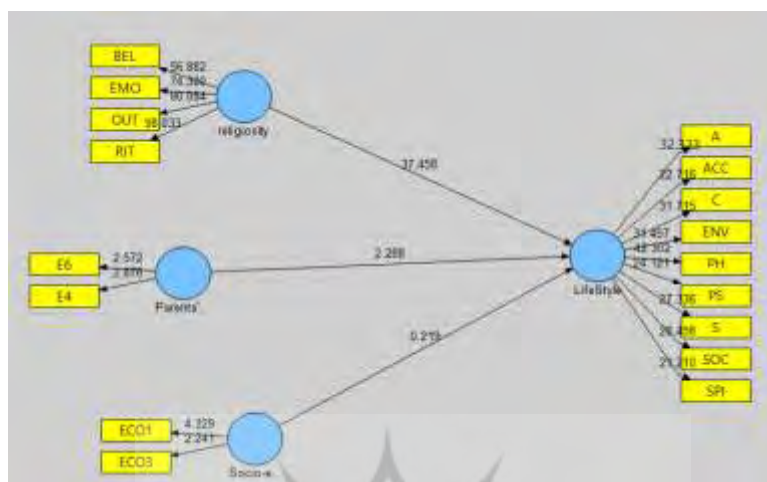
* دایره‌های رنگی سمت چپ از بالا به ترتیب معرف متغیرهای دینداری، سواد والدین و وضعیت اقتصادی-اجتماعی خانواده و دایره سمت راست بیانگر متغیر سبک زندگی به همراه شاخص‌های آن شامل سلامت جسمانی، تغذیه، ورزش، سلامت معنوی، سلامت اجتماعی، روان‌شناختی، پیشگیری از حوادث، پیشگیری از بیماری‌ها و سلامت محیطی در مستطیل‌های زردرنگ است.

قدرت پیش‌بینی مدل طراحی شده با استفاده از مقدار واریانس توضیح داده شده (R^2) برای متغیرهای وابسته تحلیل می‌شود (لیل و رالدن^۱، ۲۰۰۱؛ فالک و میلر^۲، ۱۹۹۲؛ چین^۳، ۱۹۹۸). ضریب همبستگی (r) شدت رابطه بین دو متغیر را نشان می‌دهد و مجذور این ضرایب (R^2)، میزان واریانس متغیر مستقل است. تحلیل ضرایب تعیین به درک این موضوع کمک می‌کند که چه اندازه از واریانس متغیر وابسته توسط مجموعه‌ای از پیش‌بینی‌کننده‌ها قابل تعیین است (سکاران، ۱۳۸۰).

در شکل ۲ ضرایب مسیر یا ضریب بتا مشخص شده است. دیگر خروجی نرم‌افزار، ضریب R^2 است که در درون دایره هر متغیر مکنون درون‌زا (متغیر مکنونی که فرض شده است تحت تأثیر یک یا چند متغیر مکنون دیگر است) در این شکل آمده است. این ضریب نشان‌دهنده درصدی از واریانس متغیر وابسته مکنون است که توسط متغیرهای مکنون اثرگذار بر آن توضیح داده می‌شود.

درواقع، براساس خروجی مدل، مقدار تغییر در سبک زندگی (ضریب R^2) را می‌توان به کمک تغییرات به‌دست‌آمده در متغیرهای دینداری، سواد والدین و وضعیت اقتصادی-اجتماعی خانواده تبیین کرد؛ به عبارت دیگر متغیر مکنون دینداری به مقدار بیشتری (0.80) تغییرات احتمالی در سبک زندگی را تبیین و پیش‌بینی می‌کند؛ بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که سبک زندگی دانش‌آموزان دختر در این تحقیق در حد زیادی متأثر از وضعیت دینداری آنان است که این نتیجه با بیشتر تحلیل‌های صورت گرفته از رابطه دینداری و سبک زندگی همسوست که در آن باورها، احساسات و رفتارهای دینی مرجع مهمی در تعیین شاخصه‌های سبک زندگی است.

-
1. Leal & Rold
 2. Falk & Mill
 3. Chin

شکل ۳- مدل مفهومی برازش شده در حالت معناداری پارامترها

* دایره‌های رنگی سمت چپ از بالا به ترتیب معرف متغیرهای دینداری، سواد والدین و وضعیت اقتصادی-اجتماعی خانواده است. و دایره سمت راست بیانگر متغیر سبک زندگی به همراه شاخص‌های آن شامل سلامت جسمانی، تغذیه، ورزش، سلامت معنوی، سلامت اجتماعی، روان شناختی، پیش گیری از حوادث، پیشگیری از بیماری ها و سلامت محیطی در مستطیل‌های زردنگ است.

شکل ۳ مدل مفهومی برازش شده در حالت معناداری پارامترها را نشان می‌دهد. در واقع، در این شکل مقادیر T-Value نشان‌دهنده معناداری مسیر است. در ادامه براساس نتایج به دست آمده از نرم‌افزار، به تحلیل و تفسیر مدل درونی و بیرونی (مدل اندازه‌گیری و مدل ساختاری) و فرضیه‌های تحقیق پرداخته شده است.

ضریب تعیین در مقایسه با ضریب همبستگی معیار گویاتری است و مهم‌ترین معیاری است که با آن می‌توان رابطه بین دو متغیر مستقل را توضیح داد. این ضریب بیان‌کننده درصد تغییرات متغیر تابع، به وسیله متغیر مستقل است. ضریب تعیین بین صفر و ۱ در نوسان است. اگر مقدار آن صفر باشد، یعنی خط رگرسیون هرگز نتوانسته تغییرات متغیر تابع را به متغیر مستقل نسبت دهد؛ به عبارت دیگر، چنانچه تغییری در مقادیر وابسته توسط

رابطه رگرسیون توضیح داده نشود، مقدار ضریب تعیین صفر است. اگر $R^2 = 1$ شود، یعنی خط رگرسیون توانسته تغییرات متغیر وابسته را به تغییرات متغیر مستقل نسبت دهد.

جدول ۷- ضریب تعیین متغیر وابسته پژوهش

R ²	شاخص
	متغیر وابسته
۰,۶۴۷	سبک زندگی

با توجه به جدول ۷ ملاحظه می‌شود، میزان حدود ۶۴٪ از واریانس متغیر سبک زندگی توسط متغیرهای واردشونده به آن مدل توضیح داده می‌شود که مقدار قابل قبولی است. باید توجه داشت که ضرایب تعیین تنها برای متغیرهای درون زا (وابسته) محاسبه می‌شوند. با توجه به مطالب عنوان شده درخصوص تحلیل مدل اندازه‌گیری، ملاحظه می‌شود تمامی شاخص‌های مورد بررسی شرایط لازم را دارند؛ بنابراین مدل پیشنهادی از قدرت پیش‌بینی‌کنندگی کافی برخوردار است. پس از بررسی و تحلیل مدل اندازه‌گیری، ضرایب مسیر و فرضیه‌ها را بررسی می‌کنیم.

۳.۴. تحلیل مسیر

برای تشخیص متغیرهای مستقل و وابسته از روش تحلیل مسیر استفاده می‌شود. این روش آماری از خانواده تحلیل رگرسیون است که برای درک علیت و نمایش الگوی روابط علی در میان مجموعه‌ای از متغیرهای مرتبط با هم کاربرد دارد. در تحلیل مسیر، رابطه بین متغیرهای مستقل و وابسته (تابع یا مسیر) با فلش یک‌طرفه مشخص می‌شود (حافظ‌نیا، ۱۳۸۹، ص. ۲۹۳)؛ یعنی روابط بین متغیرها در یک جهت جریان می‌یابد و به‌عنوان مسیرهای متمایزی در نظر گرفته می‌شود. برای برآورد هر یک از مسیرهای مشخص شده، ضرایب استاندارد شده رگرسیون (یا ضریب مسیر^۱) محاسبه می‌شود (β).

1. Path Coefficient

جدول ۸- مقادیر احتمال T-Value مسیر بین متغیرهای پژوهش

مقادیر احتمال T-Value	مسیر
۳۷,۴۵۸	میزان دینداری سبک زندگی
۲,۲۸۸	سطح سواد والدین سبک زندگی
۰,۲۱۹	وضعیت اقتصادی اجتماعی سبک زندگی

- اندازه اثر

برای هر اثر در مدل مسیری می‌توان اندازه اثر را با استفاده از f^2 کوهن ارزیابی کرد. اندازه اثر f^2 به صورت نسبتی از تغییرات R^2 به روی بخشی از واریانس متغیر مکنون درون‌زا است که به صورت تبیین نشده در مدل باقی می‌ماند. طبق نظر کوهن مقادیر ۰,۰۲، ۰,۱۵ و ۰,۳۵ برای f^2 به ترتیب بیانگر اثر کوچک، متوسط و بزرگ است. برای محاسبه f^2 لازم است مقادیر R^2 را یکبار با وجود متغیر پیش بین و سپس بدون آن متغیر اجرا کرد. سپس اندازه اثر آن متغیر از فرمول زیر محاسبه می‌شود:

$$f^2 = (R_{Included}^2 - R_{Excluded}^2) / (1 - R_{Included}^2)$$

که در آن:

$R_{Included}^2$: ضریب مسیر با حضور متغیر پیش بین / $R_{Excluded}^2$: ضریب مسیر در

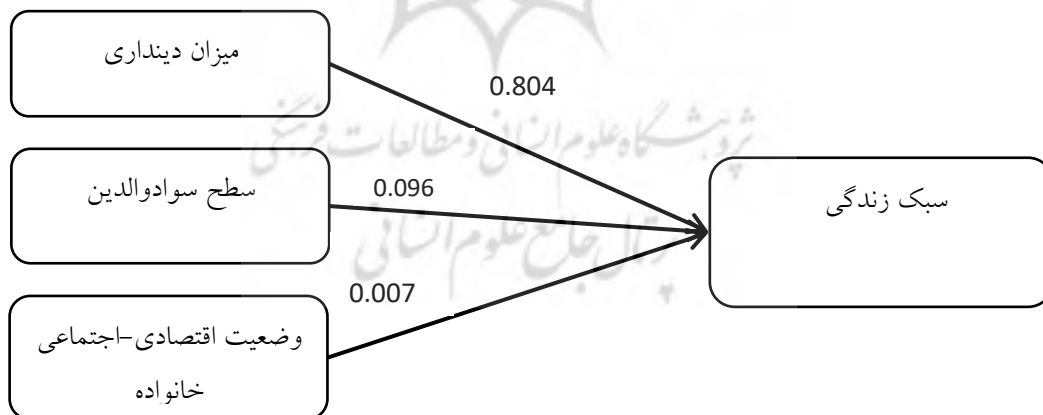
غیاب متغیر پیش بین

در جدول ۹ مقادیر $R^2_{Included}$ و $R^2_{Excluded}$ و f^2 برای هریک از مسیرهای متغیرهای تحقیق محاسبه شده است.

جدول ۹- محاسبه مقادیر ضریب مسیر

مسیر	$R^2_{Included}$	$R^2_{Excluded}$	f^2
میزان دینداری ← سبک زندگی	۰,۶۴۷	۰,۵۱۲	۰,۳۸۲
سطح سواد والدین ← سبک زندگی	۰,۶۴۷	۰,۶۰۸	۰,۱۱۰
وضعیت اقتصادی اجتماعی ← سبک زندگی	۰,۶۴۷	۰,۶۴۶	۰,۰۰۳

جدول ۹ مبین اندازه اثر هریک از مسیرهای مدل مورد بررسی است. در ادامه به بررسی فرضیه‌های تحقیق پرداخته خواهد شد و هریک اندازه اثرهای جدول بالا نیز بررسی خواهد شد.

شکل ۴- نمودار تحلیل مسیر

۴. بررسی فرضیه‌ها

الف) بررسی فرضیه اول پژوهش

بین میزان دینداری دختران مقطع متوسطه و سبک زندگی آنان رابطه وجود دارد.

جدول ۱۰- بررسی فرضیه اول پژوهش

نتیجه آزمون	T-Value	ضریب مسیر	مسیر مستقیم
معنادار و مثبت	۳۷,۴۵۸	۰,۸۰۴	میزان دینداری ← سبک زندگی

همان‌طور که در جدول ۱۰ ملاحظه می‌شود، ضریب مسیر میزان دینداری و سبک زندگی مثبت و مقدار T-value آن ۳۷,۴۵۸ شده است که در سطح معناداری ۰,۰۵ بیش از ۱,۹۶ (و در سطح معناداری ۰,۰۱ بیشتر از مقدار ۲,۵۸) است. همچنین ضریب مسیر میزان دینداری به سمت سبک زندگی دختران مقدار ۰,۸۰۴ است. ضریب مسیر نشان‌دهنده همبستگی بین دو متغیر پنهان است و ضریب مثبت آن بیانگر این است که با افزایش متغیر مستقل (میزان دینداری) شاهد افزایش در متغیر وابسته (سبک زندگی) خواهیم بود؛ پس میزان دینداری رابطه‌ای مثبت با سبک زندگی دارد. همچنین اندازه اثر میزان دینداری بر سبک زندگی با توجه به جدول ۹ به میزان ۰,۳۸۲ شده است که نسبتاً زیاد است. در ضمن باید یادآور شد، از آنجاکه پرسشنامه سبک زندگی با رویکرد سلامت محور تدوین شده است، بدین معناست که افزایش میزان دینداری تأثیری مثبت و معنادار بر سبک زندگی سلامت محور دختران دارد و میزان اثر آن نیز زیاد است؛ بنابراین فرضیه اول پذیرفته می‌شود.

ب) بررسی فرضیه دوم پژوهش

بین سطح سواد والدین و سبک زندگی دختران آنان رابطه وجود دارد.

جدول ۱۱- بررسی فرضیه دوم تحقیق

نتیجه آزمون	T-Value	ضریب مسیر	مسیر
مثبت و معنادار	۲,۲۸۸	۰,۰۹۶	سطح سواد والدین ← سبک زندگی

همان‌طور که در جدول ۱۱ ملاحظه می‌شود، مقدار T-value سطح سواد والدین و سبک زندگی ۲,۲۸۸ شده است که در سطح معناداری ۰,۰۵ بیش از ۱,۹۶ است، همچنین ضریب مسیر سطح سواد والدین به سمت سبک زندگی دختران مقدار ۰,۰۹۶ و مثبت است. اندازه اثر این مسیر نیز قبلاً محاسبه شده است که به میزان ۰,۱۱۰ است که میزان آن در حد متوسط است؛ بنابراین فرضیه دوم نیز پذیرفته می‌شود؛ بدین معنا که سطح سواد والدین بر سبک زندگی سلامت‌محور دختران دانش‌آموز تأثیری مثبت و معنادار دارد و میزان اثر آن نیز در حد متوسط است.

ج) بررسی فرضیه سوم پژوهش

بین وضعیت اقتصادی-اجتماعی خانواده و سبک زندگی دختران آنان رابطه وجود دارد.

جدول ۱۲- بررسی فرضیه سوم پژوهش

نتیجه آزمون	T-Value	ضریب مسیر	مسیر
غیر معنادار	۰,۲۱۹	-۰,۰۰۷	وضعیت اقتصادی-اجتماعی خانواده ← سبک زندگی دختران

همان‌طور که در جدول ۱۲ ملاحظه می‌شود، مقدار T-value وضعیت اقتصادی-اجتماعی خانواده و سبک زندگی ۰,۲۱۹ شده است که در سطح معناداری ۰,۰۵ کمتر از ۱,۹۶ است و معنادار نیست؛ بنابراین فرضیه سوم پذیرفته نمی‌شود.

۴.۵. بررسی شاخص‌های برازش مدل

برای بررسی شاخص‌های برازندگی مدل، آزمون‌های گوناگونی وجود دارد که پیوسته در حال مقایسه، توسعه و تکامل است؛ به‌عنوان نمونه، شاخص نیکویی برازش^۱، شاخص نیکویی برازش تعدیل‌شده^۲، شاخص برازش مقایسه‌ای^۳، ریشه میانگین توان دوم باقی مانده^۴، متوسط ضریب مسیر^۵، متوسط ضریب تعیین^۶، متوسط عامل تورم واریانس^۷، شاخص‌های بررسی اعتبار^۸ شامل شاخص بررسی اعتبار اشتراک^۹، شاخص بررسی اعتبار حشو^{۱۰} هستند، اما هنوز در مورد حتی یک آزمون بهینه توافق همگانی وجود ندارد (هومن، ۱۳۹۱).

به‌طور کلی این شاخص‌ها تعیین می‌کنند که یک مدل از پیش تعیین‌شده، چقدر برای داده‌های به‌دست‌آمده از نمونه مناسب است و همچنین نشان می‌دهد که آیا مدل پیشنهادی بهترین تناسب را با نمونه دارد یا خیر.

در پژوهش حاضر، برای بررسی کیفیت یا اعتبار مدل از بررسی اعتبار استفاده شده است که شامل شاخص بررسی اعتبار اشتراک (CV-Com) و شاخص بررسی اعتبار حشو یا افزونگی (CV-Red) است. شاخص اشتراک، کیفیت مدل اندازه‌گیری دو بلوک را می‌سنجد. شاخص حشو یا استون-گیسر، با در نظر گرفتن مدل اندازه‌گیری، کیفیت مدل ساختاری را برای هر بلوک درون‌زا اندازه‌گیری می‌کند. مقادیر مثبت این شاخص‌ها نشانگر کیفیت مناسب و قابل قبول مدل اندازه‌گیری و ساختاری است. در جدول ۱۳ مقادیر هریک از شاخص‌های مربوط به متغیرهای مستقل و وابسته آورده شده است.

1. Goodness of Fit Index (GFI)
2. Adjusted Goodness of Fit Index (AGFI)
3. Comparison Fit Index (CFI)
4. Root Mean Squared Residual (RMR)
5. Average of Path Coefficient (APC)
6. Average of Determination Coefficient (ADC)
7. Average Variance Inflation Factor (AVIF)
8. Cross Validation
9. Cross Validation Commuality
10. Cross Validation Redundancy

جدول ۱۳- شاخص اعتبار اشتراک (CV-Com) و شاخص بررسی اعتبار حشو یا افزونگی (CV-Red)

متغیر	CV-Com	CV-Red
سبک زندگی	۰,۴۳۸	۰,۳۶۴
میزان دینداری	۰,۶۶۸	۰,۶۶۸
سطح سواد والدین	۰,۲۵۲	۰,۲۵۲
وضعیت اقتصادی اجتماعی	۰,۱۶۹	۰,۱۶۹

مشاهده می‌شود که شاخص‌ها مثبت و بزرگ‌تر از صفر است که نشان‌دهنده ارزش خوب مدل است؛ بنابراین می‌توان گفت مدل تحقیق به‌خوبی برازش شده است؛ در نتیجه تأیید می‌شود. در واقع، این شاخص‌ها کیفیت مطلوب مدل مفهومی را ارزیابی می‌کنند.

۵. نتیجه‌گیری

در این تحقیق به‌طور کلی رابطه بین وضعیت دینداری پاسخگویان و سبک زندگی آنان تأیید شد. نتایج میانگین‌های به‌دست آمده از ابعاد متغیر دینداری (اعتقادی، مناسکی، عاطفی و پیامدی) بیانگر نمره دینداری در حد زیاد است که بعد اعتقادی در مقایسه با سایر ابعاد میانگین بیشتری داشته است. همچنین مجموع میانگین‌های حاصل شده از ابعاد مختلف متغیر سبک زندگی (سلامت جسمانی، سلامت معنوی، سلامت اجتماعی و...) نشان‌دهنده میانگین نمره در حد زیاد است. یافته‌های استنباطی بیانگر آن است که بین متغیرهای دینداری و سطح سواد والدین از یک سو و متغیر سبک زندگی از سوی دیگر رابطه معناداری وجود دارد و مجموع اثرات متغیرهای وارد شده در تحلیل معادله ساختاری ۶۴ درصد تغییرات متغیر سبک زندگی را تبیین می‌کند که بر این اساس فرضیه‌های تحقیق در اینجا به‌طور موقت تأیید می‌شود. این یافته‌ها با نتایج تحقیق‌های حجازی و حیدرخانی (۱۳۹۳)، اصغری (۱۳۹۲)، میری (۱۳۹۰)، مولاپناه (۱۳۸۸)، مهدوی کنی (۱۳۸۷) و فلر (۲۰۰۹) همسوست.

بورديو روش نهادی شدن فلسفه دیالکتیکی اش را از رهگذر مفهوم عادت‌واره میسر می‌داند که همان نظام‌های گرایشی بادوام و قابل انتقال و بستر شکل‌گیری سلیق متفاوت‌اند. دیلون معتقد است مذهب از نظر بورديو نظام نمادینی است که همزمان، هم‌ساخت یافته و هم‌ساخت دهنده است (دیلون، ۲۰۰۱). از دیرباز، دین یکی از عناصر اساسی در جامعه ایرانی به شمار می‌رفته است و تا به امروز نیز عاملی پایدار در کنش و رفتار فردی و اجتماعی است؛ به عبارتی، فضای اجتماعی مدنظر بورديو که بستر شکل‌گیری سرمایه‌هاست، در ایران فضایی دینی است که بر تشکیل سرمایه دینی افراد تأثیر می‌گذارد؛ هرچند ظهور مدرنیته و گسترش تدریجی آن در جوامع جهان سوم و از جمله کشور ما تأثیرات انکارناپذیری بر دین و ارزش‌های دینی گذاشته است. سبک زندگی هر فرد متأثر از نظام معنایی اوست و یکی از این نظام‌های معنایی، دین است. دین می‌تواند در ایجاد منش، سلیقه و زیباشناختی و در نتیجه سبک‌های زندگی نقش ایفا کند و جدا از سبک‌های زندگی دینی، در شکل‌گیری دیگر سبک‌های زندگی نیز دخیل است (مهدوی کنی، ۱۳۸۷، ص. ۱۹۰). از نظر بورديو، شرایط عینی زندگی و موقعیت فرد در ساختار اجتماعی به تولید منش خاص منجر می‌شود و منش دو دسته نظام است. نظامی برای طبقه‌بندی اعمال و نظامی برای ادراکات و شناخت‌ها (قریحه‌ها). نتیجه نهایی تعامل این دو نظام، سبک زندگی است. در تحقیق حاضر نیز ارتباط معناداری بین دینداری و سبک زندگی پاسخگویان به دست آمده است. در واقع، دینداری به‌مثابه یک نظام گرایشی بادوام و بستر شکل‌گیری علایق و سلیق افراد در قالب مفهوم سبک زندگی عمل می‌کند که سبک زندگی دانش‌آموزان دختر در این تحقیق در حد زیادی متأثر از وضعیت دینداری آنان است. همچنین نتایج این فرضیه با تحقیق هلت و دیگران (۲۰۰۵) هم‌راستا است. آن‌ها با بررسی نقش مذهب در اعتقادات و رفتارهای زنان آفریقایی-آمریکایی بیان می‌کنند که اعتقادات مذهبی در میان زنان آفریقایی-آمریکایی تأثیر بسزایی دارد و بر سبک زندگی و رژیم غذایی آن‌ها مانند استفاده از میوه، سبزیجات و وعده‌های غذایی سالم اثر می‌گذارد. کسانی که مذهبی هستند، بیشتر میوه و

سبزیجات مصرف می‌کنند و هنگامی که بیمار می‌شوند، بیشتر احساس می‌کنند که می‌توانند با بیماری مقابله کنند.

همچنین نتیجه دیگر حاصل از آزمون فرضیه‌ها بیانگر رابطه معنادار سواد والدین و سبک زندگی سلامت محور دختران است. کولی و همکاران (۲۰۰۵) نیز در پژوهشی به این نتیجه رسیدند که سطح سواد والدین با سلامت روان‌شناختی فرزندانشان ارتباطی مستقیم و معنادار دارد. از آنجاکه سلامت روان‌شناختی یکی از مؤلفه‌های سبک زندگی در پژوهش ما به حساب می‌آید و رابطه مستقیمی بین سطح سواد والدین با تمامی مولفه‌های سبک زندگی پیدا شد، نتایج تحقیق کولی و همکاران با نتایج پژوهش ما هم‌راستاست؛ بر این اساس سبک زندگی مدنظر دختران در سنین دوره متوسطه ضمن تأثیرپذیری از محیط مدرسه و فضای اجتماعی تعامل با دوستان، به طرز درخور توجهی متأثر از شرایط فرهنگی خانواده است که در این تحقیق این مطلب تأیید شد.

درنهایت بین متغیر وضعیت اقتصادی اجتماعی خانواده و سبک زندگی دختران رابطه معناداری دیده نشد. مقدار T-value وضعیت اقتصادی اجتماعی خانواده و سبک زندگی ۰,۲۱۹ شد که در سطح معناداری ۰,۰۵ کمتر از ۱,۹۶ است و معنادار نیست؛ بنابراین فرضیه سوم پذیرفته نشد. اما نتایج این فرضیه پژوهش با تحقیق سوییتینگ و هونت (۲۰۱۴) که نتیجه گرفتند وضعیت اجتماعی و اقتصادی دانش‌آموزان در دوران دبیرستان بر وضعیت سلامتی و سرزندگی و سبک زندگی آن‌ها در آینده تأثیرگذار است، هم‌راستا نیست. شاید یکی از دلایل آن این باشد که ما در پژوهش خود سبک زندگی دانش‌آموزان را در زمان حال بررسی کردیم و تحقیق سوییتینگ و هونت (۲۰۱۴) سبک زندگی دانش‌آموزان را در آینده بررسی کرده است.

خودشکوفایی فردی یا فردیت فزاینده مصرف‌کننده در جامعه توسعه‌یافته امروزی، مهم‌ترین عامل در تبیین شکل سبک زندگی براساس چیزی غیر از عامل موقعیت طبقاتی و پایگاهی افراد در جامعه است؛ این در حالی است که براساس این رهیافت، سبک زندگی در

جوامع توسعه نیافته، هنوز براساس موقعیت طبقاتی و پایگاهی آنها تبیین می‌شود. در برخی رهیافت‌های جامعه‌شناسانه متأخر نیز تلاش شده است میان مصرف فرهنگی، سبک زندگی و طبقه و پایگاه اجتماعی افراد ارتباط برقرار شود. نقطه مشترک تمام این رهیافت‌ها، تبیین مفهوم سبک زندگی و مصرف فرهنگی از طریق ارتباطی است که این مفهوم با قشربندی اجتماعی یا به بیان دیگر موقعیت‌های پایگاهی و طبقاتی افراد در جامعه دارد؛ به‌عنوان مثال، در رهیافت هم‌سیاقی این دیدگاه وجود دارد که سبک زندگی و مصرف فرهنگی به‌طور کامل از طریق متغیر طبقه و پایگاه تبیین می‌شود. در تحقیق حاضر با توجه به بافت اقتصادی اجتماعی شهر شیروان و به تبع آن همگونی نسبی وضعیت اقتصادی و اجتماعی خانوارهای پاسخگویان، رابطه معناداری بین طبقه اجتماعی و سبک زندگی آنان حاصل نشد.

برخی از مطالعات نشان داده‌اند که وضعیت اقتصادی-اجتماعی والدین عامل واسطه‌ای در سلامت روان‌شناختی که یکی از وجوه سبک زندگی سلامت محور نوجوانان است که در این پژوهش در نظر گرفته شده است. این نتیجه با نتیجه پژوهش ما ناهم‌سوست؛ به‌طور مثال، در مطالعه‌ای که در سال‌های ۱۹۷۹ تا ۱۹۹۸ روی ۲۶۷۷ نفر از کودکان تا هنگام جوانی انجام شد، نشان داد که بین وضعیت اقتصادی-اجتماعی با شاخص‌های رفتاری فرزندان همبستگی زیادی وجود دارد (کان و ویلسون، ۲۰۰۵). اگرچه مطالعه کولی و همکاران (۲۰۰۶) نشان داد که رفاه اجتماعی و سطوح بالای اقتصادی خانواده بر سلامت روان‌شناختی نوجوانان مؤثر است و همچنین نتایج تحقیق فراهانی (۱۳۸۵) رابطه سلامت روان‌شناختی نوجوانان ۱۵ تا ۱۸ ساله را با وضعیت اقتصادی-اجتماعی والدین بررسی کرده بود و رابطه‌ای مؤثر و مثبت بین این دو پیدا کرده بود. نتایج دو پژوهش مذکور با نتایج پژوهش ما در تضاد است.

کتابنامه

۱. اباذری، ی.، و چاوشیان، ح. (۱۳۸۱). از «طبقه اجتماعی» تا «سبک زندگی»: رویکردهای نوین در تحلیل جامعه‌شناسی هویت اجتماعی. *نامه علوم اجتماعی*، (۲۰)، ۳-۲۷.
۲. استوری، ج. (۱۳۸۶). *مطالعات فرهنگی درباره فرهنگ عامه* (ح. پایند، مترجم). تهران: نشر آگاه.
۳. اصغری، م. (۱۳۹۲). دین، وجدان کاری و رابطه آن با سبک زندگی. *پژوهش‌های اجتماعی اسلامی*، ۱۹(۹۷)، ۶۹-۹۲.
۴. بوردیو، پ. ی. (۱۳۸۱). *نظریه کنش، دلایل عملی و انتخاب عقلانی* (م. مردیها، مترجم). تهران: انتشارات نقش و نگار.
۵. ترنر، ب. (۱۳۸۷). *مصاحبه دین و مدرنیته* (ه. نیلی، مترجم). سایت نشریه علمی اجتماعی جامعه‌شناسی ایران.
۶. چنی، د. (۱۳۸۲). *سبک زندگی* (ح. چاوشیان، مترجم). نسخه چاپ نشده.
۷. حجازی، س. ن.، و حیدرخانی، ه. (۱۳۹۳). بررسی رابطه میزان دینداری و سبک زندگی جوانان. *مطالعات جامعه‌شناسی*، ۶(۲۳)، ۸۱-۹۸.
۸. خواجه نوری، ب.، ریاحی، ز.، و مساوات، س. ا. (۱۳۹۲). رابطه سبک زندگی با میزان دینداری جوانان: مورد مطالعه جوانان شیراز. *مجله علوم اجتماعی (دانشگاه آزاد شوشتر)*، ۲۰، ۱۳۰-۱۰۳.
۹. شجاعی زند، ع. (۱۳۸۰). *دین، جامعه و عرفی شدن: جستارهایی در جامعه‌شناسی دین*. تهران: نشر مرکز.
۱۰. فاضلی، م. (۱۳۸۲). *مصرف و سبک زندگی*. تهران: پژوهشگاه وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
۱۱. گیدنز، آ. (۱۳۸۵). *جامعه‌شناسی* (م. صیوری، مترجم). تهران: نی.
۱۲. گیدنز، آ. (۱۳۸۷). *تجدد و تشخیص؛ جامعه و هویت شخصی در عصر جدید* (ن. موفقیان، مترجم). تهران: نشر نی.
۱۳. مهدوی کنی، م. س. (۱۳۸۷). *مفهوم سبک زندگی و گستره آن در علوم اجتماعی*. فصلنامه *تحقیقات فرهنگی*، ۱(۱)، ۱۹۹-۲۰۳.
۱۴. میری، ا. (۱۳۸۰). *رابطه دین و سیاست*. تهران: نشر نی.
۱۵. ویلیامز، ک. (۱۳۸۶). *درک تئوری رسانه* (ر. قاسمیان، مترجم). تهران: نشر ساقی.

16. Agnew, R., & Petersen, D. (1989). Leisure and delinquency. *Social Problems*, 36(4), 332.
17. Bourdieu, P. (1984). *Distinction* (K. Smith, Trans). London, Oxford University Press.
18. Featherstone, M. (1987). Lifestyle and consumer culture. *Theory, Culture & Society*, 4(1), 55-70.
19. Giddens, A. (1991). *Modernity and self identity*. Cambridge: Polity Press.
20. Jensen, M. (2007). Defining lifestyle. *Environmental Sciences*, 4(2), 63-73.
21. Sweeting, H., & Hunt, K. (2014). Adolescent socio-economic and school-based social status, health and well-being. *Social Science & Medicine*, 121, 39-47.
22. Turner, B. S. (1991). *Religion and social theory*. London: Sage publications.

